

Historia miasteczka Banie na Pomorzu

Autor: Tadol

01. BANIE – rycina miasta wg E. Lubinusa 1617 rok. Historia miasteczka Banie na Pomorzu Pośród żyznego, pagórkowatego krajobrazu pomorskiego, położonego nad rzeczką Tywą (źródła znajdują się w okolicy Trzcínska Zdroju), odwadniająca szereg okolicznych jezior – wyłania się miasteczko Banie. Jest ono drugim, po Stralsundzie, najstarszym miastem Pomorza. Według pewnych danych, był tu warowny zamek słowiański, który prawdopodobnie był centrum kasztelana tej okolicy. Miasto zostało założone 28 grudnia 1234 roku przez księcia Barnima I, według istniejącego wówczas prawa brandenburskiego.

Po raz pierwszy akta wskazują, iż książe ten przekazał w 1234 ziemię bańską zakonowi templariuszy, których zza Odry sprowadził ówczesny książe polski Władysław Odonic. Także w tej okolicy, gdzie siedzibą ich mistrza była wieś Rurka, templariusze oddziaływali nad osadnictwem niemieckim, zamiast nad chrystianizacją mieszkańców. Ten akt darowizny w 1274 roku zatwierdził papież Innocenty IV.

W 1235 roku książe Barnim I przyznaje młodemu miastu całkowitą wolność cłową. Miasto Banie szybko się rozwija i w 1296 roku mogło sobie pozwolić na powiększenie centrum handlowego i jego współużytkowanie z sąsiednim miastem Trzcínsko (Sconeolith). Jak wspomniano – fundacja zakonu templariuszy, będąca największą formą władania ziemi w tej okolicy, nastawiła się na osadzanie kolonistów niemieckich we własnym interesie. Przez łączność utrzymywaną z zachodem, łatwiej im było zdobyć tam tanią siłę roboczą, a ci z kolei gotowi byli na niezaludnionym wschodzie zakładać swoją nową ojczyznę. Koloniści owi faktycznie zostali poddani zakonu, wykonując na folwarkach prace polowe pod zarządem tej fundacji, a po części wstępowali w stosunki dzierżawne dokonane według przepisów niemieckich w formie daniny. W wielu wypadkach zakonnicy obiecali kolonistom wyznaczoną nieruchomości, dochodzącą nawet do 64 łanów ziemi dla przyszłych mieszkańców, jako prawo spadkowe. Jednak po ich przybyciu fakt ten był całkiem inny. Rozpoczęły się niezadowolone mieszkańców i ciągle kłótnie różnego rodzaju. Sprawy zakonu dochodziły aż do papieża Klemensa V i w 1312 roku nastąpiło jego rozwiązanie, przy czym dobra ich przekazano zakonowi joannitów. Niestety intrygi te trwały nadal!

Po pewnym czasie w 1345 książe Barnim III objął od zakonu miasto Banie jako lenno. W 1399 roku mieszkańcy zbuntowali się przeciwko zakonowi joannitów i zabili ich mistrza Detloffa von Walmoden. Miasto za karę musiało rocznie płacić 25 guldenów, wznieść krzyż za zabójstwo i go utrzymać. Od tego obowiązku zwolniono miasto w 1553 r. Przed byłą Bramą Chojeńską w 1417 r. założono przytułek – szpital św. Jerzego. W 1478 roku wojnę pomiędzy Pomorzem a Brandenburgią, pod Baniami zwyciężył elektor Albrecht z Brandenburgii, który miasto zburzył, a wszelkie dokumenty kościelne zostały spalone. W 1480 roku wojska elektora rozebrały mury miejskie. Po rozejmie – Banie w 1487 r. znów wróciły w posiadanie pomorskie, a książe Bogusław X przywrócił je zakonowi joannitów.

01. BANIE – rynek z ratuszem 1910 rok. W 1498 roku Banie ogarnęła tragiczna sława – „Bańska sztuka pasyjna” zakończyła się zabójstwem głównej postaci. Odtwórca rzymianina Longinusa, przebił lancą serce odtwórcy ukrzyżowanego Jezusa. Ten zaś runął z krzyża i swoim ciężarem zabił siedzącą pod nim Marię Odtwórca Jana, długoletni jej przyjaciel, na ten widok zadusił odtwórcę Longinusa, przy otwartej kurtynie. W ogólnym tumultie mógł on uciec, lecz jednak został złapany i na śmierć skazany, przez łamanie kołem. Po tej tragedii, sztuka ta po wsze czasy została zakazana!

Do polepszenia stosunków między miastem i zakonem joannitów nigdy już nie doszło. Szczególnie XVI wiek jest dowodem ciągłych intryg i różnych kłótni, które w przeróżnych sprawach sądowych się przeciągały. Obie strony poniekąd były dopiero zadowolone, gdy po wojnie 30-letniej (1618-1648) przynależność ówczesnego miasta do tego zakonu oficjalnie przestała istnieć. W okresie tej wojny mieszkańcy Bani wiele ucierpieli. W 1625 roku szalała tu zaraza „czarnej śmierci”. Powstało tu bractwo mieszczańskie, zadaniem którego było grzebanie zmarłych, gdyż nikt ich nie chciał pochować. W 1634 roku większą część miasta znów spustoszył olbrzymi pożar. W związku z trwającą wojną, powalającą zarazą i pożarem – ludność miasta znacznie zmalała. W 1640 roku na stan 114 domów, zamieszkałych było tylko dziewiętnaście.

Po krótkim, przejściowym szwedzkim okresie – w 1679 roku miasto Banie przechodzi we władanie Brandenburgii – Prus. W tym czasie miasto rozwija się w szybkim tempie, mimo niektórych niepowodzeń jego hamowania. Dnia 30.10.1690 roku miasto ponownie nawiedza olbrzymi pożar, który zniszczył większą jego część, w tym także kościół, wraz z jego księgami kościelnymi. W wojnie 7-letniej (1756-1763), miasto w 1758 roku zostaje ograbione przez Rosjan. W 1768 roku fortyfikacje miejskie prawie w całości zostają zburzone. W 1807/1808 roku miasto zajmują Francuzi, którzy z mieszkańców Bani „wycisnęli ostatnie poty”.

02. BANIE – kościół i budynek starej szkoły 1917 rok. Centrum miasta zajmuje trzynawowy granitowy kościół p.w. św. Marii Magdaleny, pochodzący z połowy XIII wieku. Jak już wyżej wspomniano kościół ten w 1690 roku spłonął. Dopiero w roku 1716 jego wieżę odremontowano. Z wyposażenia kościelnego pozostały tylko resztki, a więc: szafa ołtarzowa – relief męki pańskiej z drewna dębowego, ambona z początku XVIII wieku, empora

organowa wykonana przez Jakuba Westphala w 1767 roku i jeden z dzwonów. W zachodniej części miasta, przed byłymi starymi murami fortyfikacji stoi kaplica św. Jerzego, pochodząca z końca XV wieku oraz miejsce po wyżej omówionej sztuce pasyjnej. Na zewnętrznej wschodniej stronie kaplicy można zobaczyć żelazne haki, które mocowały krzyż podczas sceny ukrzyżowania. Natomiast w ogrodzie plebanii obejrzyć można pozostałości Baszty Prochowej, która była o wysokości 11,80 m i średnicy 4,10 m, zbudowana z gładów i cegieł w formie cylindrycznej.

W 1558 roku pastor Laurentius Hamel założył szkołę, która zwana była jako łacińska i utrzymała się do 1768 r. W średniowieczu, w mieście odbywały się corocznie cztery jarmarki, jednak nie miały one większego znaczenia gospodarczego.

Do XX wieku rolnicze miasteczko, oprócz kilku większych spichlerzy, posiadało jedynie kilka młynów oraz zakłady przetwórstwa rybnego. W 1895 roku Banie uzyskały połączenie kolejowe przy trasie Gryfino & Swobnica.

03. BANIE & pocztówka wydana na 700-lecie miasta w 1934 roku. W 1939 roku miasto Banie miało 2884 mieszkańców. Po roku 1945, ze względu na małą ilość mieszkańców i zniszczenia wojenne, Banie utraciły prawa miejskie i stało się miejscowością gminną o powierzchni 205,8 km² i z około 6500 mieszkańców. Tadeusz Kołucki, Gryfino 2005r.